

Протект

**„Изграждане на мултидисциплинарен капацитет
за превенция и защита на децата от насилие“**

Съфинансирано от
Европейския съюз

МОДУЛ 4: Разбиране на рисковите фактори за насилието над деца

Съфинансирано от
Европейския съюз

Разбиране на рисковите фактори за насилие над деца: цели и задачи

Цели:

Изграждане на познания за рисковите фактори, свързани с детето, родителя/обгрижващия и семейството, в рамките на техния културен контекст и съгласно установеното в международни изследвания.

Изграждане на познания за това как ситуациите на криза и предприетите мерки във връзка с нея, могат да засилят съществуващите рискове в семействата.

Задачи:

Да се усвои разбиране за това как рисковите фактори се натрупват и взаимно усилват.

Да се повиши разбирането за това как рисковите фактори могат да бъдат намалени или овладени.

Какво е рисков фактор?

- Рисковият фактор е характеристика, условие или поведение, което увеличава вероятността за поява на определено нежелано събитие - например заболяване, психологически проблем или трудности във взаимоотношенията.
- Защо е важно да разпознаваме рисковите фактори:
 - За да можем да намаляваме рисковете за уязвими деца.
 - За да може обществото да предлага превантивни, навременни, достъпни и ефективни здравни и социални услуги.

Рискови фактори спрямо Защитни фактори

Двете страни на една монета:

- Защитните фактори *предпазват* от риска или намаляват негативния ефект.

Цялата картина:

- Рисковите фактори притискат и натоварват.
- Защитните фактори подкрепят и повдигат.

Рискови фактори спрямо Защитни фактори

Нито един рисков фактор или признак сам по себе си не е непременно сигурен показател за насилие

- Ситуацията и обстоятелствата около детето и семейството трябва да се оценява в цялост.
- Всеки случай е индивидуален и специфичен: някои имат силна подкрепяща среда, докато при други липсва ефективна подкрепа.
- Когато е доказано установен един вид насилие, има основание да се подозира наличието и на други видове.

**Натрупването на множество рискови фактори
увеличава риска от насилие на деца**

**Познаването и оценяването
на количеството и естеството на рисковите фактори
улесняват идентифицирането на насилието**

Съфинансирано от
Европейския съюз

Упражнение

Дърво на рисковите фактори

Съфинансирано от
Европейския съюз

Индивидуални / личностови фактори на родителите (вътрешни характеристики, нагласи, травми, психично състояние)

- Ниска емоционална зрялост/ Липса на умения за емоционална регулация
- Импулсивност, нисък самоконтрол
- Агресивен или враждебен темперамент
- Ниска самооценка
- Депресивност, тревожност, гняв
- Травми от детството (насилие, пренебрегване и др.)
- Липса на родителски модели за нежност и грижа
- Личностни разстройства (особено гранично, антисоциално, нарцистично)
- Зависимости (алкохол, наркотици, хазарт, дигитални зависимости)
- Изкривени вярвания („детето трябва да се страхува, за да слуша“ „шамарите възпитават“ и др.)
- Патриархални нагласи за власт и контрол
- Липса на емпатия или ниска чувствителност към нуждите на детето
- Слаби комуникативни умения, затруднено изразяване на чувства
- Хроничен стрес, безработица или икономическа несигурност (като личен натиск)

Съфинансирано от
Европейския съюз

Семейни фактори (динамики, отношения, структура и функциониране в семейството)

- Модели на общуване-конфликтни или агресивни
- Доминираща фигура, контрол и подчинение
- Липса на емоционална близост и подкрепа между партньорите
- Нереалистични очаквания към децата
- Партньорско насилие между родителите
- Семейна изолация, липса на разширена подкрепяща мрежа
- Хроничен стрес в дома (бедност, болест, несигурност)
- Родителска отчужденост или емоционална студенина
- Инверсна роля/Парентификация (детето като родител на родителя)
- Родителски конфликти относно методите на възпитание
- Липса на ясни граници, правила и последователност
- Семейни тайни, срам, прикриване на проблеми
- Доминиране на един родител, отсъствие на другия
- Модел на „насилие като дисциплина“

Съфинансирано от
Европейския съюз

Социални фактори (влияния от общността, институциите и обществото)

- Социална изолация, липса на подкрепяща общност
- Слаба социална мрежа (приятели, роднини, съседни)
- Бедност, безработица, социално неравенство, жилищна несигурност
- Липса на достъп до социални и здравни услуги
- Ниска грамотност, ограничен достъп до образование
- Толерантност към насилието в обществото („така се възпитава“)
- Социални стереотипи за власт и контрол в семейството
- Липса на обществено осъждане на насилието
- Недоверие към институции
- Слаба реакция на институциите при сигнали
- Отсъствие на програми за превенция и подкрепа за родители
- Миграция, липса на интеграция, културен шок
- Маргинализация и дискриминация

Съфинансирано от
Европейския съюз

Прояви на насилие (видими поведения, последствия и цикли)

- Физическо насилие (удари, шамари, блъскане, задущаване, щипане)
- Вербално насилие (обиди, заплахи, унижения, крясъци)
- Емоционално/психологическо насилие (манипулации, контрол, игнориране)
- Сексуално насилие (принуда, нарушаване на граници)
- Икономическо насилие (лишаване от средства, контрол върху ресурси)
- Пренебрегване (емоционално, физическо, образователно, медицинско)
- Контролиращо поведение (изолация, следене, заплахи)
- Нарушено доверие и сигурност в детето
- Проблеми в поведението на децата (агресия, страх, затваряне)
- Повтаряне на цикъла в следващи поколения

Съфинансирано от
Европейския съюз

Контекст, в който живее семейството (по-широката екосистема)

- Социално-икономическа среда (регион, достъп до ресурси)
- Законодателна рамка и политики за защита на децата
- Активни действия и координация между институции
- Медийна култура и модели на насилие във филми, игри, социални мрежи
- Културни и религиозни вярвания относно ролята на родителя
- Ниво на обществено съзнание и чувствителност към насилието
- Географска изолация / урбанизация / миграционни процеси
- Социални кризи (войни, пандемии, инфлация, несигурност)
- Образователна среда и училищна култура
- Достъп до психично-здравни услуги
- Общински или държавни програми за родителска подкрепа

Съфинансирано от
Европейския съюз

РИСКОВИ ФАКТОРИ, СВЪРЗАНИ С ДЕЦА

Съфинансирано от
Европейския съюз

Рискови фактори, свързани с физическото и психическото развитие на детето

- Специални потребности, които увеличават тежестта на грижите, като: увреждане, проблеми с психичното здраве и хронични заболявания (разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност, аутизъм, церебрална парализа, глухота/слухови затруднения, изоставане в растежа и развитието).
- Когнитивни затруднения (нисък коефициент на интелигентност) и емоционални разстройства.
- Изоставащо речево развитие (комуникационните умения на децата, които са преживели насилие, се забавят в сравнение с деца, растящи в здрава и сигурна среда).
- Специфични рискови фактори за синдрома на „разтърсеното бебе“ – поведенчески трудности при преждевременно родено дете; повишено натоварване на родителите при близнаци.

Поведение на детето

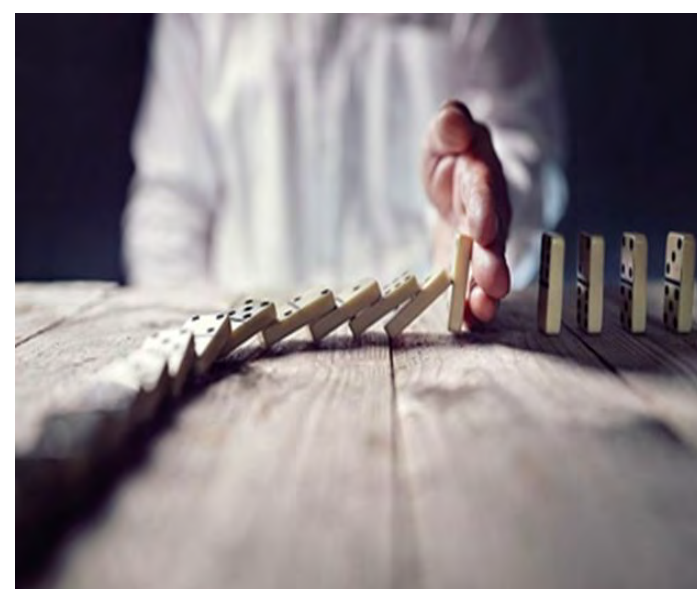
- Поведенчески проблеми, напр. неподчинение, противопоставяне
- Детето плаче много
- Раздразнителност и агресивни прояви на детето
- Детето предизвиква негативни детски спомени у родителя
- Детето отхвърля родителя
- Детето обижда родителя или не отговаря на очакванията му

Социален контекст на детето

- Лошо представяне в училище

Към превенция на насилието над деца

Това, че някой е бил жертва на насилие в детството не означава, че задължително ще е насилник като възрастен.

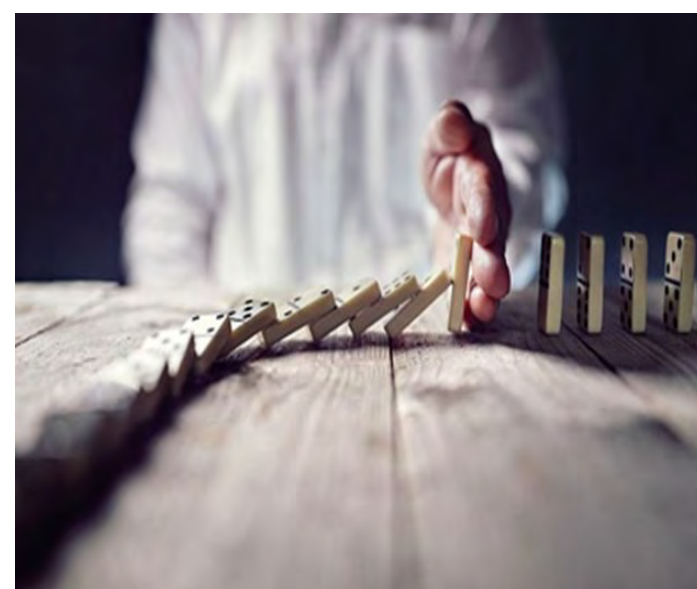

За съжаление има хора, които повтарят модела на насилието, преживяно в детството и не успяват да прекъснат цикъла.

Професионалистите играят ключова роля в това да подкрепят родителите в процеса на осъзнаване и прекъсване на цикъла.

Към превенция на насилието над деца

Скринингът за травматични събития в детството е неразделна част от чувствителния към преживяна травма подход за грижи.

ВАЖНО:

- Скринингът трябва да се извърши от професионалист.
- Скринингът не е диагностичен инструмент, но показва възможна нужда от подкрепа на детето/семейството.

Пример за инструмент за скрининг на травматични събития в детството
(приложен към материалите за обучението)

Technical assistance tool for screening for adverse childhood experiences and trauma (Center for Health Care Strategies, USA, www.chcs.org)

КАК СИТУАЦИИ НА КРИЗА МОГАТ ДА ИЗОСТРЯТ СЪЩЕСТВУВАЩИЯ РИСК В СЕМЕЙСТВОТА

Дискусия

Кои обществени кризи най-често водят до повишаване на риска от насилие в семейството?

"Макросоциалните промени могат да засегнат най-малките членове на обществото – децата"

(Solantauset al. 2004, стр. 425)

Съфинансирано от
Европейския съюз

Рискове в семействата по време на кризи:

- Съществува повишен риск за насилие на деца по време на природни и причинени от човека бедствия, напр. пандемия или рецесия.
- По същия начин бедствията увеличават риска за психичното здраве и проблемите със злоупотреба с вещества, както и рискът от насилие от страна на интимния партньор.
- Емоционалните и интелектуални ресурси на грижещите се за деца се изчерпват много бързо, когато са изправени пред силно повишени нива на стрес.

Рискове в семействата по време на кризи:

Икономическа несигурност

- Икономическият натиск в семейството е свързан с нарастващия психологически стрес на родителите, както и с грубото родителство. Това е установено в различни общности, включително различен етнически произход, семейни структури и географски местоположения.
- В зависимост от икономическото положение на семействата преди настъпилата криза, въздействието на финансовите затруднения варира. Установено е, че връзките между финансовия стрес и психичното здраве на обгрижващите са по-силни сред майките в семейства с ниски доходи в сравнение със семействата със средни доходи.

Рискове в семействата по време на криза:

Промяна в ежедневието

- Може да има драматична промяна в рутината на семейния живот: Социално и/или физическо дистанциране (деца у дома, училище, родители, работещи у дома).
- Има проучвания, че, когато в дома има хаос, е налице суров стил на възпитание, което от своя страна се отразява на качеството на отношенията между братя и сестри.
- В ситуации на стрес основната характеристика на семейната устойчивост се основава на рутината и ритуалите.

Дискусия

Триадата „Насилник- Жертва- Свидетел“

Какви според вас са мислите и чувствата на всеки един участник в динамиката?

Съфинансирано от
Европейския съюз

